

ELENA BİLİYOR

C l a u d i a P i ñ e i r o



ELENA BİLİYOR
CLAUDIA PİÑEIRO

Özgün Adı: Elena Sabe

© Claudia Piñeiro
c/o Schavelzon Graham Agencia Literaria
www.schavelzongraham.com

© 2025 YAN PASAJ YAYINEVİ, İSTANBUL, TÜRKİYE

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

ISBN: 978-625-95623-3-9

Baskı: Eylül 2026

Çeviri: İrem Genç
Editör: Eda Okuyucu
Son Okuma: Gözde Sayınsoy
Sayfa Tasarım: Bahadır Erşık
Kapak Tasarım: Deniz Yükselci Karagöz

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. ve Tic. A.Ş.
Mahmutbey Mh. Devekaldırımı Cd. 2622 Sk.
Güven İş Merkezi No: 6/13 Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 81860

YAN PASAJ YAYINEVİ

Barbaros Mh. Başak Cengiz Sok. Kent Plus 3352 Ada 7I C2 Blok K:3 D:15
Ataşehir/İstanbul
Sertifika No: 81987
info@yanpasaj.com
www.yanpasaj.com

ELENA BİLİYOR

Claudia Piñeiro

İspanyolca Aslından Çeviren
İrem Genç

YAN | PA
SAJ

Claudia Piñeiro; Borges ve Cortázar'ın ardından eserleri yabancı dillere en çok çevrilen üçüncü Arjantinli yazardır. Kaleme aldığı senaryoların yanı sıra romanlarıyla da tanınan Piñeiro; prestijli Sor Juana Inés de la Cruz ve Alman LiBera-turpreis ödülleri başta olmak üzere, ulusal ve uluslararası pek çok ödülün sahibidir. Yazarın en ses getiren eseri olan *Elena Biliyor*, 2022 Uluslararası Booker Ödülü adayları arasında yer alarak küresel başarısını bir kez daha kanıtlamıştır.

İrem Genç, 1997'de İstanbul'da doğdu. Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenimini tamamladıktan sonra bir süre İspanya'da yaşadı. Çeviri yapmaya üniversite yıllarında başladı. İngilizce ve İspanyolca dillerinde çalışmalarına devam ediyor.

Anneme,

*“Yanında yaşarken şüphesiz sevdiği ama
asla tanımadığı kişiyi artık gerçekten
tanıyordu. İnsan, bir başkasıyla ancak o
öldükten ve gerçekten içine yerleştikten
sonra birlikte olabiliyordu.”*

—THOMAS BERNHARD, *SARSINTI*

*“Beton bir yapı, en nihayetinde iskambil
kâğıtlarından bir şatoya benzer. Tek
gereken, doğru rüzgârın esmesidir.”*

—THOMAS BERNHARD, *KARANLIKLAR*

I

SABAH
(İKİNCİ HAP)

1.

Sağ ayağını yerden sadece birkaç santim yukarı kaldırmak, sol ayağını geçecek şekilde havada ilerletmek, sonra da oradan –ufacık bir mesafe olsa da– yere indirmek. *İşte bu kadar*, diye düşündü Elena. Düşündü düşünmesine, beyni hareket komutunu da verdi vermesine ama sağ ayağı kıpırdamadı. Yukarı kalkmadı. Havaya yükselmedi. Geri inmedi. Hareket etmedi, yukarı kalkmadı, havaya yükselmedi, geri inmedi. Bu kadar basitti ama yapamadı işte. Bunun üzerine oturdu ve beklemeye koyuldu. Evinin mutfağında. Saat 10.00’da başkente giden trene binmesi gerekiyordu. Bir sonraki, yani 11.00’deki trene artık binemezdi çünkü ilacını 09.00’da almıştı. Bu yüzden 10.00’daki trene binmesi gerektiğini biliyordu, ilaç etkisini gösterip vücudunun beyninin verdiği komutlara uymasını sağladıktan kısa bir süre sonra. Yakında. 11.00’dekine binemezdi çünkü o zamana kadar ilacın etkisi neredeyse geçmiş olacaktı ve yine şimdiki gibi hissedecekti. Ama bu defa levodopanın işe yarayacağına dair bir umudu da kalmayacaktı. Levodopa, ilaç çözünüp kanına

karıştıktan sonra vücudunda dolaşan maddeydi. Bu isme bir süredir aşınaydı. Levodopa. Ona bu kelimeyi söylediklerinde bir kâğıda not almıştı çünkü doktorun yazısını okuyamayacağına biliyordu. Levodopanın vücudunda dolaştığını biliyordu. Evinin mutfağında oturmuş, bunun olmasını bekliyordu. Şimdilik yapabileceği tek şey beklemektir. Hayalî sokaklar sayıyordu. Ezberden sokak isimlerini tekrarlıyordu. Baştan sona, sonra sondan başa. Lupo, Moreno, 25 de Mayo, Mitre, Roca. Roca, Mitre, 25 de Mayo, Moreno, Lupo. Levodopa. İstasyonla arasında sadece beş sokak vardı. *O kadar uzak değil*, diye düşündü. Sayarak beklemeye devam etti. Beş. Adlarını sessizce tekrarlasa da ağır adımlarıyla henüz arşınlayamadığı beş sokak. Bugün kimseyle karşılaşmak istemiyordu. Ne hâlini hatırlarını sormalarını istiyordu ne de kızının ölümü için gecikmiş bir başsağlığı dilemelerini. Her gün mutlaka ya cenaze evine uğrayamamış ya da cenazeye katılamamış birine denk geliyordu. Ya da cesaret edememiş. Veya gelmek istememiş. Birisi Rita'nın öldüğü gibi öldüğünde herkes cenazeye gitme zorunluluğu hissederdi. *İşte bu yüzden 10.00 uygun bir saat değil*, diye düşündü Elena. Çünkü istasyona varmak için bankanın önünden geçmesi gerekiyordu ve bugün emekli maaşları yatırıldığı için bir komşuyla, hatta birden fazla komşuyla karşılaşma ihtimali yüksekti. Banka saat 10.00'da açılacak da –trenin istasyona girdiği ve Elena'nın elinde biletiyle peronun ucuna yanaştığı saatte– emeklilerin, paranın sadece erken gelenlere yeteceğinden korkar gibi daha öncesinde kuyruk olmaya başlayacağını biliyordu. Ancak arka sokaktan dolaşırsa bankanın önünden geçmekten kurtulabilirdi ama onu da Parkinson'u affetmezdi. Evet, adı buydu. Elena bir süredir, bedeninin bazı yerlerine –mesela ayaklarına– artık kendisinin hükmetmediğini biliyordu. Artık o hükmediyordu.

Parkinson'un erkek mi yoksa kadın mı olduğunu merak etti. Çünkü isim kulağa maskülen gibi gelse de sonuçta bir hastalıktı ve “hastalık” dişiydi. Tıpkı bir felaket ya da ceza gibi.¹ Bu yüzden ona Ella² demeye karar verdi. Çünkü ne zaman Parkinson'u düşünse içinden “siktiğimin kahpe hastalığı” diye geçiriyordu. “Kahpe” de dişiydi, erkek değil. *Ağzımı bozdum ama affola*, dedi. Doktor Benegas durumu defalarca anlatmış olsa da tam olarak anlamıyordu. Nasıl bir hastalık olduğunu vücudundaki semptomlardan anlıyordu ama doktorun kullandığı bazı kelimeleri anlamıyordu. İlk seferde Rita da yanındaydı. Bugün artık hayatta olmayan Rita. Doktor, Parkinson'un sinir sistemi hücrelerinin dejenerasyonu olduğunu söylemişti. İkisi de “dejenerasyon” kelimesini anlamakta zorlanmıştı. Elena da kızı da. Bu, Doktor Benegas'ın gözünden kaçmamış olacak ki hemen açıklamaya koyuldu. Bunun bazı sinir hücrelerini, dopamin üretmeyi bırakmalarına yol açacak şekilde dejenere eden, mutasyona uğratan, değiştiren ya da modifiye eden bir merkezî sinir sistemi hastalığı olduğunu söyledi. Elena, beyni hareket komutu verdiğinde komutun ancak dopamin aracılığıyla ayaklarına ulaşabileceğini o zaman öğrendi. *Bir chasqui*³ gibi, diye düşünmüştü o gün. Yani Parkinson, Ella'ysa, dopamin de chasqui'ydi. *Ayakları lafını dinlemediği sürece beyin hiçbir şey*, diye düşündü. Tıpkı artık hüküm sürmediğinin farkında olmayan, tahttan indirilen bir kral gibi. Rita'ya küçükken anlattığı masaldaki çıplak kral gibi. Tahttan indirilen hükümdar, çıplak kral. Artık Ella –Elena

¹ Cinsiyetli bir dil olan İspanyolcada “felaket”, “ceza”, “hastalık” anlamına gelen kelimelerin cinsiyeti dişidir. (ç.n.)

² “Ella”, İspanyolcada “o” anlamına gelen dişil zamirdir. Yazar, Parkinson hastalığını kadın cinsiyetine aitmiş gibi kişiselleştirmek için “Ella” adını kullanır. (ç.n.)

³ İnka İmparatorluğu'nda mesajları koşarak taşıyan haberciler. (ç.n.)

değil– hastalığı, chasqui ve tahttan indirilen hükümdar vardı. Elena, az önce istasyonla evinin arasında kalan sokak adlarını tekrarladığı gibi şimdi de bu isimleri tekrarlıyordu. Bu isimler beklerken ona eşlik ediyordu. Baştan sona, sondan başa. Çıplak kral demeyi sevmiyordu çünkü çıplaksa üzerinde kıyafet yok demektir. Tahttan indirilen hükümdarı tercih ediyordu. Bekliyor, tekrar ediyor, farklı kombinasyonlar yapıyordu: Ella ve chasqui, chasqui ve kral, kral ve Ella. Tekrar denedi ama ayakları hâlâ tepki vermiyordu. İtaatsiz bile değil, sağırlardı. Sağır ayaklar. Elena'nın içinden onlara bağırarak geldi. *Hadi hareket edin artık kahrolasılalar, bir kez olsun hareket edin.* Ama ayakları sesini de duymayacağı için boşuna uğraşacağını biliyordu. Bu yüzden bağırmadan beklemeye devam etti. Kelimeleri tekrar etti. Sokaklar, krallar, yine sokaklar. Duasına yeni kelimeler de ekledi: dopamin, levodopa. İçinden bir ses, dopamindeki “dopa”yla levodopadaki “dopa”nın aynı şey olduğunu söylüyordu ama sadece bir sezgiydi bu, emin değildi. Tekrar etti, kelimelerle oynadı, dili dolandı, bekledi. Bunların hiçbirisi umurunda değildi. Önemli olan tek şey zamanın geçmesi, hapın çözünüp vücudunda dolaşmaya başlayarak ayaklarına ulaşması ve ayaklarının nihayet harekete geçmeleri gerektiğini fark etmesiydi.

Gergin olması iyi değildi çünkü gerildiğinde ilacın etkisini göstermesi daha uzun sürüyordu. Ama elinde değildi. Bugün kızını kimin öldürdüğünü bulmak için son kozunu oynayacak, kendisine yardım etmesi için ikna edebileceğini düşündüğü tek kişiyle konuşacaktı. Üzerinden uzun zaman geçmiş, neredeyse unutulmuş bir borç karşılığında. Rita hayatta olsaydı onunla aynı fikirde olmazdı ama yine de o borcu ödetmeye çalışacaktı. *Hayat bir takas değildir anne, bazı şeyler karşılıksız yapılır, Tanrı öyle ister.* Kolay olmayacaktı ama

deneyecekti. Aradığı kadının adı Isabel'di. Onu hatırlayıp hatırlamayacağından emin değildi. Muhtemelen hatırlamayacağını düşünüyordu. Rita'yı hatırlıyordu çünkü her yılbaşında ona bir kartpostal gönderirdi. *Ama belki öldüğünden haberi yoktur*, diye geçirdi içinden. Kimse ona söylemediyse, Rita'nın çalıştığı kilise okulu, yönetimi, öğretmenleri, öğrencileri ve velileri tarafından cenazeden ancak iki gün sonra yayımlanan o ilanı okumadıysa, Elena günün sonunda onu bulamazsa aradığı kadın büyük ihtimalle bu aralık ayında ölü birine kartpostal yollayacak, mutlu Noeller dileyip yeni yıl dileklerini iletecekti. *Rita'yı hatırlıyordur ama beni kesin hatırlamıyordur*, diye düşündü. Zaten hatırlasa da bu iki büküm hâliyle, yaşına göre çok daha yaşlı görünen bedeniyle onu tanıyamazdı. Kadınla yüz yüze geldiğinde kim olduğunu ve neden orada, karşısında olduğunu açıklama görevi Elena'ya düşecekti. Ona Rita'dan bahsedecekti. Bir de ölümünden. Hiç değilse kendisine anlatılan onca şeyden çok azını anladığını söyleyecekti. Elena, Isabel'i nerede bulacağını biliyordu ama oraya, yirmi yıl önce Rita'yı takip ederek onu götürdüğü yere nasıl gideceğini bilmiyordu. Şansı yaver giderse, Isabel taşınmadıysa ya da kızı gibi ölmediyse onu orada, Belgrano'da, muayenehanelerin hemen yanındaki bronz detaylı ve ağır ahşap kapılı eski evde bulacaktı. Sokağın adını hatırlamıyordu. Kızının ona o gün sorduğu soruyu hatırlayabilseydi (*Soldado de la Independencia diye bir sokak duydun mu anne?*) sokağın ismi aklına gelirdi. Yakında öğrenecekti çünkü Buenos Aires boyunca Retiro'dan General Paz'a uzanan caddeden birkaç sokak ötede, küçük bir meydanın ve tren raylarının yakınında olduğunu hatırlıyordu. Treni görmemişlerdi ama sesini duymuşlardı. Rita, *Hangi hat bu?* diye sormuştu ama Isabel cevap vermemişti çünkü ağlıyordu. Neredeyse yirmi yıl sonra aynı

yolculuğu nasıl yapacağını öğrenmek için sokağın köşesindeki taksi durağına gitti. Burası birkaç yıl öncesine kadar fırındı: Yeni evlenip mahalleye taşındığı andan itibaren her gün ekmek aldığı fırın. Daha sonra ekmeklerin yerini kiralık araçlar almıştı. Şoför bilmiyordu; *Ben yeniyim*, diyerek özür diledi ve oranın sahibine sordu. Elena'nın söylediklerini tekrarlayarak, *Buenos Aires boyunca Retiro'dan General Paz'a uzanan cadde, tren raylarının yakınında*, dedi. Durağın sahibi, *Libertador*, diye cevap verdi. Elena da, *Evet evet*, dedi. Adı Libertador'du. Şimdi adam söyleyince hatırlamıştı. *Belgrano'ya gitmem gerekiyor, küçük bir meydana*. O sırada bir yolculuktan yeni dönen başka bir şoför araya girerek, *Olleros*, dedi. *Onu hatırlayamadım*, dedi Elena. Adam kendinden emin bir tavırla, *Olleros*, dedi tekrar. Ama o, sokağın adını hatırlayamıyordu. Sadece ahşap kapıyı, bronz demir çerçeveyi ve Isabel'i hatırlıyordu. Isabel'in kocasına dair de pek bir şey hatırlamıyordu. *Götürelim mi sizi?* diye sordular ama Elena, *Hayır*, dedi. *Yol çok uzun, çok tutar. Trene bineceğim*. Çok yorulursa ve metroya binmeye cesaret edemezse Constitución'da taksiye bineceğini söyledi. *Size özel fiyat verimiz*, dedi durağın sahibi. *Yok, sağ olun*, diye cevap verdi. *Veresiye de olur*, diye ısrar etti adam. *Trenle gideceğim*, dedi Elena. *Borçlanmayı sevmem*. Daha fazla üstelemelerine izin vermedi. *Metroya yakın tren istasyonu yok ki hanımefendi*, dediler. *Carranza var ama oradan on blok boyunca yürümeniz gerekir. Taksiye binerseniz dikkat edin de sizi dolaştırmazınlar. Taksiciye 9 de Julio boyunca Libertador'a kadar düz gitmesini söyleyin, oradan Olleros'a kadar yine dümdüz*. Yol bilen şoför, *Yok, hayır*, diye düzeltti, *Libertador Caddesi Figueroa Alcorta'ya dönüşüyor. Planetarium'a varmadan sola dönmesi gerekecek, İspanyol Anıtı'ndan sonra tekrar Libertador'a*

çıkması lazım ya da Palermo Hipodromu'nun oradan, diye ekledi dükkân sahibi. *Ama sakın sizi dolaştırmalarına izin vermeyin. Gerçekten sizi götürmemizi istemez misiniz?* Elena cevap vermeden oradan ayrıldı çünkü aynı soruyu daha önce yanıtlamıştı. Her şey zaten yeterince yorucuyken bir de aynı şeyi tekrar edecek hâli yoktu.

Constitución, 9 de Julio, Libertador, Figueroa Alcorta, Planetarium, İspanyol Anıtı, Libertador, Olleros, ahşap bir kapı, bronz demir çerçeve, bir kapı, Olleros, Libertador, 9 de Julio, Constitución. Baştan sona, sondan başa. Hipodromu duanın neresine koyması gerektiğini hatırlamıyordu. Bekledi, düşündü, sokakları tekrar saydı. İstasyonla arasında kalan beş sokağı ve diğerlerini, bilmediği ya da ya da hatırlamadığı sokakları, zorunluluktan inandığı bir borcu talep etmek için arşınladığı sokakları. Taçsız kral. Ella. Oturduğu yerden sağ ayağını kaldırmaya çalıştı, ayağı bu defa komuta uyup havaya yükseldi. Artık hazır olduğunu biliyordu. Avuç içlerini uyluklarının üstüne yerleştirdi ve dizlerinin doksan derecelik bir açı oluşturması için ayaklarını birleştirdi. Ardından, sağ elini sol omzuna, sol elini de sağ omzuna götürüp sandalyede hafifçe sallanmaya başladı ve kazandığı ivmeyle birlikte ayağa kalktı. Doktor Benegas muayene sırasında böyle ayağa kalkmasını istiyordu. Elena bu şekilde daha zor olduğunu biliyordu ama her fırsatta deniyor, pratik yapıyordu çünkü bir sonraki kontrole hazır olmak istiyordu. Doktor Benegas'ı etkilemek, onu son gördüğünde –Rita ölmeden iki hafta önce– söylediği şeylere rağmen yapabildiğini göstermek istiyordu. Az önce oturduğu sandalyenin önünde durarak sağ ayağını yalnızca birkaç santim havaya kaldırdı, bu hareketin bir adım sayılabilmesi için sol ayağını geçene kadar ilerletti ve yere indirdi.

Şimdi aynı şeyi, tamamen aynı şeyi yapma sırası sol ayağındaydı. Yukarı kalkmak. Havada mesafe katetmek. Yere inmek. Yukarı kalkmak, havada mesafe katetmek, yere inmek.

İşte hepsi yalnızca bundan ibaretti: Saat 10.00'da kalkan trene yetişmek için yürümekten.

2.

Rita, gökyüzünün yağmurun habercisi olduğu bir akşam ölmüştü. Odasındaki rafın üstünde camdan bir denizaslanı vardı, havadaki nem oranı yüzde yüze yaklaşınca rengi eflatunumsu bir pembeye dönerdi ve bu da yağmurun artık kaçınılmaz olduğunu gösterirdi. Öldüğü gün de denizaslanı işte bu renkteydi. Onu kendine Mar del Plata'da geçirdikleri bir yaz tatilinde almıştı. Elena ve Rita her iki yılda bir olduğu gibi o yıl da tatile çıkmışlardı. Elena'nın hastalığı hareketlerini acınası çabalara dönüştürmeden önce, her çift sayılı yılda tatile giderlerdi. Tek sayılı yıllarda ise evde kalırlar, birikimlerini boya badana ya da patlayan boruları onarmak, deterjan eski çukurun toprak duvarlarını havalandıran kurtçukları öldürdüğünde yeni bir foseptik çukuru kazmak, eskimiş döşegi değiştirmek gibi acil tamiratlara harcarlardı. Son tek sayılı yılda, kendilerine bile ait olmayan bir ağacın kökleri arka bahçedeki fayansları kaldırdığı için neredeyse yarısını değiştirmek zorunda kalmışlardı. Bu, ortak duvarın öteki tarafından, yerin altından sinsice evlerine giren bir kuş

iğdesinin işiydi. Colón Caddesi'nde, caddenin denize inen yokuşa doğru yükselmeye başladığı yerin bir blok gerisinde, iki odalı bir daire kiralamışlardı. Rita yatak odasında, Elena ise hem salon hem yemek odası olan yerde yatıyordu. *Çok erken kalkıyorsun anne, mutfağa yakın olman daha iyi, böylece kimseyi rahatsız etmemiş olursun.* Her çift sayılı yılda olduğu gibi bu kez de Rita gazetedeki ilanlar arasından bütçelerine uygun olanları işaretlemiş, sonra da onlara en yakın oturan ev sahibini seçmişti. Böylece hem ödeme yapmak hem de anah-tarı almak için uzağa gitmek zorunda kalmayacaktı. Zaten hepsi aşağı yukarı aynıydı. *Bir tabak eksik ya da fazla olması veya koltukların döşemesi tatilimizi değiştirecek değil ya.* Birlik-te evi tutmaya gittiler. Evi her hâlükârda kiralayacaklardı ama yine de fotoğraf istediler, ev sahipleri de gösterdi. Gerçi bu fotoğraflar gerçeği pek yansıtmıyor; toz, pislik görünmüyordu. Ama bu da sorun değildi çünkü Elena vücudu elverdiği zamanlarda temizlik yapmayı severdi. Temizlik yapmak onu rahatlatır, hatta mucizevi bir şekilde sırt ağrılarını hafifletirdi. Evin tertemiz olması için yalnızca bir akşam yetmişti. Pla-ja gitmezlerdi çünkü çok kalabalık ve çok sıcak olurdu. Rita şemsiye taşımaktan hoşlanmazdı, Elena ise gölgede kalacağı garanti değilse kuma adımını atmaya cesaret edemezdi. Ama yine de hava değişikliği onlara iyi gelirdi. Biraz daha fazla uyur, kahvaltıda fırından yeni çıkmış kruvasan yer, bol bol taze balıklı yemekler pişirirlerdi. Her akşamüstü, güneş evlerin ar-kasında kaybolmaya başladığında Rambla boyunca yürüyüşe çıkarlardı. Deniz tarafındaki kaldırımdan güneyden kuzeye doğru yürürler, sonra da cadde tarafından kuzeyden güneye dönerlerdi. Tartışırldı. Her gün, her akşamüstü. Herhangi bir konuda. Mesele konu değildi aslında, kavga ederek ileti-şim kurmayı seçmiş olmalarıydı. Bu kavgalar içlerinde, başına